

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/101602,Zofia-Moczarska-Ofiarna-b-odwazna.html>

Zdjęcie sygnalityczne Zofii Moczarskiej wykonane w MBP w Warszawie, 1949 r. (fot. z zasobu IPN)

BIOGRAM / BIOGRAFIA

Zofia Moczarska. „Ofiarna, b. odważna”

OKRES HISTORYCZNY

(1939-1945) II wojna światowa (1945-1948) Pierwsze lata Polski Ludowej (1948-1956) Stalinizm w Polsce

Autor: WOJCIECH KUJAWA 16.06.2023

Choć częściej wspominana jest w kontekście swojego znacznie lepiej znanego męża, Kazimierza Moczarskiego, autora nieodmiennie popularnych „Rozmów z katem”, to pozostaje postacią godną zapamiętania również przez pryzmat swoich własnych dokonań. Nie ustępowała mu zaangażowaniem w pracę konspiracyjną i również zapłaciła za nią wysoką cenę, gdy wpadła w ręce

komunistycznego aparatu bezpieczeństwa.

Trudno nie zgodzić się z opinią prof. Barbary Otwinowskiej, wyrażoną w książce „Zawołać po imieniu. Księga kobiet – więźniów politycznych 1944–1948”, że Zofia Moczarska

„[...] pozostaje w opracowaniach historycznych w cieniu swego sławnego męża. A przecież – wprawdzie w stałej z nim więzi – miała swe własne próby odwagi i determinacji w cierpieniu”.

Warto więc – chociaż w skrótowej formie – przypomnieć o tej kobiecie niezwykłego charakteru.

Małżeństwo w cieniu wojny

Zofia Moczarska z d. Płoska urodziła się 17 czerwca 1919 r. jako córka Aleksandra i Wandy. W 1937 r. ukończyła Państwowe Gimnazjum i Liceum im. Klementyny Hoffmanowej, po czym kontynuowała naukę w Wyższej Szkole Dziennikarskiej w Warszawie. Jednocześnie pracowała w Ministerstwie Opieki Społecznej w Warszawie, w którym poznała Kazimierza Moczarskiego (był tam radcą prawnym). 31 lipca 1939 r. w kościele Karmelitów na Krakowskim Przedmieściu wyszła za niego za mąż. I raz jeszcze odwołajmy się do prof. Otwinowskiej, która pisała:

„[...] piękna miłość łącząca tych dwoje dodawała im sił w podjętej z okupantem walce, a także pozwoliła przetrwać tragiczne doświadczenia więzienne w czasie powojennym”.

Kazimierz Moczarski (domena publiczna)

W pierwszych dniach wojny Moczarscy wraz z ministerstwem zostali ewakuowani na wschód. Okazało się jednak, że funkcjonowanie urzędu w nowym miejscu jest tylko pobożnym życzeniem. W związku z tym – po bezskutecznych próbach Kazimierza dostania się do Wojska Polskiego – małżonkowie postanowili wrócić do stolicy.

Wybuch powstania warszawskiego odciął ją od zespołu, jednak już drugiego dnia walk zdołała dotrzeć do placówki „Rafał” przy ul. Kredytowej.

Wkrótce Kazimierz włączył się w działalność konspiracyjną, którą prowadził na kilku płaszczyznach: tajnego Stronnictwa Demokratycznego, Biura Informacji i Propagandy Komendy Głównej ZWZ-AK i Okręgowego Kierownictwa Walki Podziemnej (kierował tam działem dochodzeniowo-śledczym). Uczestniczył także w kilku akcjach bojowych. W pracach tych pomagała mu Zofia, która posługiwała się pseudonimem „Malina” (formalnie została zaprzysiężona w 1944 r.). Razem z Kazimierzem uczestniczyła np. w odbiciu więźniów ze szpitala przy ul. Bonifraterskiej (11 czerwca 1944 r.), a dokładniej – była jedną z osób przeprowadzających

rozpoznanie przed rozpoczęciem akcji. W lipcu 1944 r. Kazimierz Moczarski rozpoczął organizowanie sieci łączności radiowej dla potrzeb BIP KG AK i objął kierownictwo placówki informacyjno-radiowej o kryptonimie „Rafał”. W działalności tej pomagała mu Zofia.

5 sierpnia 1944 r., gdy stacja została zbombardowana, Zofia została raniona odłamkami bomby w nogę i klatkę piersiową.

Wybuch powstania warszawskiego odciął ją od zespołu, jednak już drugiego dnia walk zdołała dotrzeć do placówki „Rafał” przy ul. Kredytowej. 5 sierpnia, gdy stacja została zbombardowana, Zofia została raniona odłamkami bomby w nogę i klatkę piersiową. Po krótkim okresie rekonwalescencji ponownie stanęła do walki, m.in. redagowała „Przegląd Prasy”, a następnie była sekretarzem redakcji „Wiadomości Powstańczych”.

20 września została odznaczona przez gen. Antoniego Chruściela ps. „Monter” Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami. We wniosku odznaczeniowym szef BIP Jan Rzepecki pisał o niej:

„Ofiarna, b. odważna w konspiracji (udział w odbiciu więźniów z Bonifraterskiej) i w powstaniu. Ranna 5.8.44”.

W katowniach i więzieniach

Po kapitulacji powstania udało jej się wraz z mężem opuścić Warszawę i dotrzeć do Pruszkowa. Wkrótce nawiązali w Częstochowie kontakt z dowódcą AK gen. Leopoldem Okulickim ps. „Niedźwiadek”, który mianował Kazimierza szefem BIP KG AK. „Malina” została kierowniczką jego sekretariatu i łączności. Jedenastego sierpnia 1945 r. Kazimierz Moczarski został aresztowany przez UB. Jednocześnie Zofia skorzystała z amnestii wydanej 2 sierpnia tego roku przez komunistów (weszła w życie 21 sierpnia).

57 31

Sygn. akt IV L.k. 244/51

W Y R O K
W IMIENIU RZECZOSPOLITNEJ POLSKIEJ
Dnia 17 kwietnia 1952 r.
Sąd Wojewódzki dla m. st. Warszawy w Wydziale IV Karnym
w składzie następującym:

Przewodniczący S.W. Stępczyński Marian
Łaszczy: Bramońscy
i Sołtów
Protokolarz E. Włóczęwska

w obecności Viceprokuratora Bielec
rozprawczy dnia 17 kwietnia 1952 r. sprawę Zofii M o c z a r s k i e j, córki Aleksandra i Wandy z domu Liśko, urodz. 17.VI. 1919 r. w Warszawie,

o s k a z a n o j o t e d o :

W okresie od kwietnia 1944 r. do pierwszych dni lipca 1944 r. na terenie Warszawy, idąc na rękę hitlerowskiej władzy państwa niemieckiego działała na szkodę osób ze względu politycznych przedświadczeń przez te władze, przez te, że jako łączniczka i sekretarka komendy "Magiel" przy t.n.w. Kierownictwie Walki Podziemnej, mającej na zamianę rozpracowanie w celu likwidacji działalności podziemnych organizacji antyfaszystowskich, a w szczególności P.P.R., G.L., A.L., brała udział w realizowaniu zadań tej komendy, przesyłała mailunki i materiały pochodzące z rozpracowywania wyżej wymienionych organizacji oraz prowadząc archiwum tej komendy, *to jest*

o s k a z a n o j o t e d o :

**Wyrok Sądu Wojewódzkiego dla
m.st. Warszawy skazujący Zofię
Moczarską na 6 lat więzienia, 17
IV 1952 r. (z zasobu IPN)**

- 2 -

z Dekr. z dn. 31.VIII.1944 r. o wymiarze kary dla faszystowsko hitlerowskich szrotolaryz wianych subdżetw i zroczenia się nad ludzkością cywilną i jednemu, oraz dla strajków Narodu Polakiego

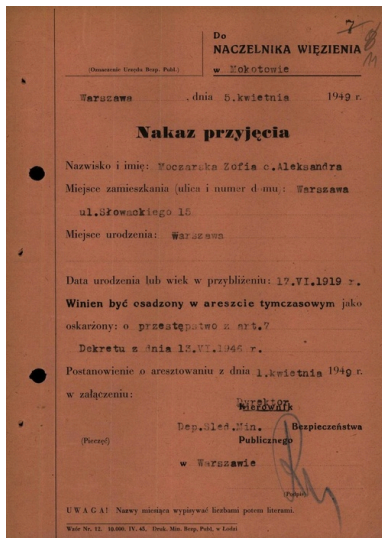
O Z E S Z E K I:

Zofia M o c z a r s k a u z a n a za winę tego, że w okresie czasu od połowy Maja do pierwszych dni lipca 1944 r., na terenie Warszawy, działała na szkodę osób przedświadczeń przez hitlerowskie władze okupacyjne ze względu politycznych, a to w ten sposób, że jako łączniczka i sekretarka organizacji działającej pod kryptonimem "Magiel" przy t.n.w. "Kierownictwie Walki Podziemnej", mającej na zamianę rozpracowanie w celu likwidacji działalności podziemnych organizacji anty-faszystowskich, a w szczególności P.P.R., G.L., A.L., brała udział w realizowaniu zadań wspomnianej organizacji "Magiel", przez co szła na rękę hitlerowskiej władzy państwa niemieckiego, za co na mocy art. 2 § 1 pkt 1 z 31.VIII. 1944 s k a z a n a na 6 / sześć / lat więzienia, ułóżąc na poczet tej kary areszt tymczasowy od 20 marca 1949 r. do 17 kwietnia 1952 r. Na mocy art. 7 tytuł. postępowanie Zofię Moczarską praw publicznych i obywatelskich praw honorowych na okres trzech / 3 / lat i orzec przepadek całego jej majątku.

U Z A S A D W I E S Z E N I E.

Gdyż Moczarska nie przyznała się do winy. Nie przesyłała na usilne swoje prośby została w połowie maja 1944 r. przez męża Kasimiera Moczarskiego zaangażowana do komunistycznej pracy w komórce organizacyjnej Kierownictwa Walki Podziemnej pod kryptonimem "Magiel" kierowanej przez

**Wyrok Sądu Wojewódzkiego dla
m.st. Warszawy skazujący Zofię
Moczarską na 6 lat więzienia, 17
IV 1952 r. (z zasobu IPN)**

**Nakaz przyjęcia Zofii Moczarskiej
do więzienia mokotowskiego, 5 IV
1949 r. (z zasobu IPN)**

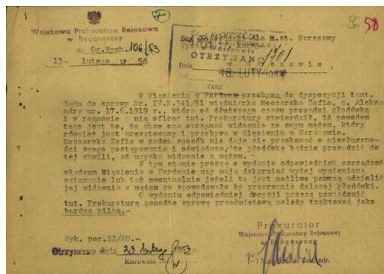
Była więziona w Fordonie k.
Bydgoszczy, gdzie prowadziła głódówkę,
domagając się widzenia z mężem.

Rozpoczęła pracę w Centralnym Urzędzie Planowania w Warszawie i podjęła przerwane wojną studia dziennikarskie, a przede wszystkim zainicjowała walkę o uwolnienie męża. Należy tutaj dodać, że Kazimierz 18 stycznia 1946 r. został skazany na 10 lat więzienia. Próby jego uwolnienia okazały się bezskuteczne, a w 1948 r. rozpoczęto przeciwko niemu śledztwo dotyczące jego działalności w KWP. W jego trakcie, 26 marca 1949 r., aresztowano także Zofię, którą poddano ciężkiemu śledztwu.

Jak było ono ciężkie, oddaje jej skarga napisana do prokuratury w 1955 r.:

„»Szarpnięto me zdrowie fizyczne w 100 procentach: 1. Straciłam 90% uzębienia [...] 2. Cierpię na

chroniczne bóle mózgowie«. W śledztwie »poza prześladowaniami moralnymi, bólami zębów i głowy (na granicy ludzkiej wytrzymałości) – przeszedłem okres »stójek« w czasie śledztwa, opuchlizny nóg, twarzy, utratę całkowitej władzy w nogach”¹.

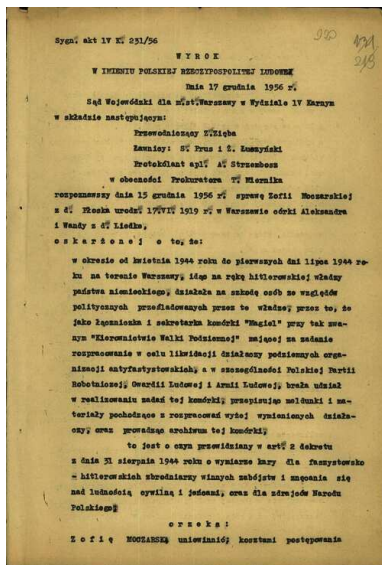
**Pismo mjr. Jana Szukucia -
prokuratora wojskowego z
Bydgoszczy, dotyczące gwałtowności
prowadzonej przez Zofię
Moczarską, 13 II 1953 r. (z zasobu
IPN)**

Po trzech latach udręki, 17 kwietnia 1952 r., Sąd Wojewódzki dla m.st. Warszawy skazał ją na sześć lat pozbawienia wolności, utratę praw publicznych i obywatelskich praw honorowych na trzy lata oraz przepadek mienia (18 listopada tego roku Kazimierz został skazany na karę śmierci, zamienioną potem na dożywotnie więzienie).

Wolność odzyskała 26 marca 1955 r. i podjęła działania mające doprowadzić do swego uniewinnienia. Jej starania zakończyły się sukcesem. Sąd Wojewódzki dla m.st. Warszawy oczyścił Zofię Moczarską z wszystkich zarzutów. 24 kwietnia 1956 r., więzienie opuścił wreszcie także Kazimierz.

Podstawą jej skazania był Dekret z 31 sierpnia 1944 r. o wymiarze kary dla faszystowsko-hitlerowskich zbrodniarzy winnych zabójstw i znęcania się nad ludnością cywilną i jeńcami oraz dla zdrajców Narodu Polskiego, który był szczególnie poniżający dla żołnierzy Polskiego Państwa Podziemnego.

Zofia była więziona w Fordonie k. Bydgoszczy (gdzie prowadziła głódówkę, domagając się widzenia z mężem) oraz w Inowrocławiu. Wolność odzyskała 26 marca 1955 r. i jeszcze w tym roku podjęła działania mające doprowadzić do swego uniewinnienia. Jej starania zakończyły się sukcesem, ponieważ 17 grudnia 1956 r. Sąd Wojewódzki dla m.st. Warszawy oczyścił Zofię Moczarską z wszystkich zarzutów.

**Wyrok Sądu Wojewódzkiego dla
m.st. Warszawy uniewinniający
Zofię Moczarską, 17 XII 1956 r. (z
zasobu IPN)**

Rok po Zofii, 24 kwietnia 1956 r., więzienie opuścił Kazimierz. Początkowo oboje borykali się z problemami materialnymi i zdrowotnymi związanymi z pobytem w więzieniu. Stopniowo jednak na nowo układali sobie życie. Zofia po dłuższym leczeniu podjęła pracę w Polskiej Agencji Prasowej jako redaktor „Biuletynu Ekonomicznego”, a w 1958 r. urodziła córkę Elżbietę.

Zofia Moczarska zmarła 1 października 1977 r. Została pochowana razem z mężem (zm. 27 września 1975 r.) na Powązkach Wojskowych, w pobliżu kwater powstańców.

Więcej interesujących materiałów na profilu **Archiwum IPN**

¹ A. Machcewicz *Kazimierz Moczarski. Biografia*, Kraków 2009, s. 210-211)

COFNIJ SIĘ